

ÜNİVERSİTELERİN KALKINMADAKİ ROLÜ: BABAESKİ MESLEK YÜKSEKOKULU ÖRNEĞİ

Emel YILDIZ

Yrd. Doç. Dr., Kırklareli Ü.

Babaeski MYO

Duygu TALİH

Öğr. Gör., Yalova Ü.

Yalova MYO

ÖZET

Genel anlamda kalkınma, bir ulusun hedeflenen gelişme sürecini gerçekleştirebilmesi için ulusal ekonominin, toplumsal ve siyasal yapının bir bütün olarak düzenlenmesidir. Tarihsel süreçte kalkınma için izlenen sürecin en belirleyici özelliklerinden biri az gelişmiş ülkelerin beşeri kaynaklarının sıkıntılarının giderilmesine ve refah seviyelerinin yükseltilmesine yönelik mevcut potansiyelin değerlendirilmesi olmuştur. Beşeri sermaye hem teknolojik gelişmeyi sağlayan, hem de bu gelişmeyi üretim, verimlilik dolayısıyla gelir artışına dönüştüren unsur olduğundan ekonomik kalkınmanın en önemli dinamiği olarak kabul edilmektedir.

20. Yüzyılın ikinci yarısı üniversitelere klasik bilimsel işlevlerinin yanında, toplumsal ve ekonomik yeni roller de yüklemiştir. Üniversiteler genel olarak bilimsel bilgi üreten ve yaygın kuruluşlar olmalarının yanında kalkınmanın da temel dinamiklerinden biri olarak kabul edilmişlerdir. Meslek yüksekokulları da bu süreç içerisinde önceleri elitist olan üniversitelerin ve üniversite öğreniminin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlayan araçlar olarak görülmektedir. Bölgesel kalkınmanın dinamiği olarak kabul edilen üniversiteler artan beklentilere bağlı olarak sürekli değişim ve gelişim süreci içerisinde yer almaktadır.

Üniversiteler tarafından yerel ekonomiye ve ülke kalkınmasına sağlanan katkılar, üniversite sayısının hızla arttığı yerlerde olduğu gibi ülkemizde de (üniversiteler tarafından) sağlanması beklenen temel katkılardır. Bu çalışmanın amacı kalkınma sürecinde, meslek yüksekokullarının rolünü ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite, Meslek Yüksekokulları, Kalkınma, Yüksek Öğretim, Yerel Ekonomi

ABSTRACT

In general terms, development is a nation's co-ordination of national economy, social and political frameworks as a unity so that it can realize the aimed development process. In the historical process, one of the most determining qualities of the process followed for development has been the evaluation of existing potential related to relieving the problems of underdeveloped countries' human sources and raising their level of welfare. The human capital is accepted as the most important dynamics of economy because it is a factor that both provides technological development and turn this development into production, fertility thus the increase of income.

The second half of the 20th century charged the universities with new social and economic roles as well as their classic scientific functions. Universities are accepted as one of the basic dynamics of development together with their being the institutions which generate and spread the knowledge as usually. Vocational schools are also seen as the means which enable the universities and university education, previously being elitist, to reach more people in this process. The universities accepted as the dynamic of regional development are always in the processes of changing and progression with regard to the increasing expectations.

The contributions made to local economy and country development by the universities are the expected basic benefits in our country as well where the number of universities increases rapidly. The objective of this study is to reveal the role of vocational schools in the process of development.

Key Words: University, Vocational Schools, Development, Higher Education, Local Economy

GİRİŞ

21. Yüzyılda ekonomik kalkınma, yerel iş imkanları ortaya çıkararak istihdam yaratmak, yöre halkını üretime yöneltmek, yerel bazda kişi başına düşen milli geliri arttırmak gibi yerel bir boyut kazanmıştır(Beer,1996,s.1). Yerel kalkınmanın sağlanmasında, yerel kalkınma ajanslarına önemli roller yüklenmektedir. Üniversiteler, dolayısıyla meslek yüksekokulları "Uygulayıcı Kurumlar" tanımlaması ile yerel kalkınma stratejisinin temel bileşenleri arasında yer almaktadır (Van Boekel ve Van Logtestitijn, 2002,s. 8-9).

Üniversiteler öğrenci ve ailelerinin eğitimle ilgili beklentilerini karşılarken, geleceğe yatırım olarak da yorumlanmaktadır. Hükümetler ise eğitimle ilgili beklentileri karşılarken bir taraftan popülist davranışlarla yarar sağlayıp, diğer taraftan üniversite birimlerine ev sahipliği yapan yerlerde sosyal ve ekonomik kalkınma olanaklarına da ulaşmaktadır. Klasik bilimsel görevlerine eklenen toplumsal hizmet yükümlülüğü, üniversitelere ilişkin beklentilerin de artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla yaşanan tüm bu gelişmeler ve küresel boyut kazanan rekabet süreci üniversiteleri tüm bu beklentileri karşılamaya yönelik olarak yeniden yapılanmaya zorunlu kılmaktadır.

Küresel ekonomide rekabet avantajı sağlamak ve bu rekabeti sürdürebilmek bilgi ve teknolojiyi üretebilen, kullanabilen bireylerin yetiştirilmesi ile mümkündür. Hem küresel rekabetin, hem ekonomik kalkınmanın dinamiği olan üniversiteler ülkelerin geleceğine de yön vermektedir. Bu saptamanın yanında yaşanan sorunlar üniversite eğitiminin başarısını ve üniversite diplomasının sorgulanmasını da engellememektedir.

Küreselleşme süreci yüksek öğretime, öğretim ve araştırma klasik görevlerinin yanında yeni roller de yüklemektedir. Yüksek bilgi ve teknolojiyi üretebilen ve kullanabilen nitelikli elemanları yetiştiren üniversiteler; gelir akımı yaratarak bölgesel kalkınmaya da katkılar sağlamaktadır. Kalkınmanın önemli dinamiklerinden olan bilgiyi üreten üniversiteler hem bölgesel, hem de genel kalkınma sürecinde önem taşımaktadır. Üniversitelerin dolayısıyla meslek yüksekokullarının bölgeleri destekleme yolları, istihdam yaratma ve bölgesel rekabet gücünü geliştirme fonksiyonları (Newland, 2003,s.1-20) kalkınma sürecine önemli ölçüde katkılar sağlamaktadır.

Küresel rekabete yön veren temel etken; nitelikli nüfustur. Aynı zamanda gelişmiş ve az gelişmiş ülke sınıflandırmasının temel belirleyicisi olan bu unsur, üniversitelerin kalkınma sürecindeki rollerinin literatürde daha sıklıkla yer almasına neden olmaktadır. Bu yönüyle de üniversite öğretiminin yaygınlaşmasını sağlayan meslek yüksekokulları öğretim ve araştırma gibi klasik görevlerinin yanında ekonomik ve sosyal katkıları ile de kalkınma sürecine ivme kazandırmaktadır. Meslek yüksekokulları rekabet üstünlüğü olan faaliyet alanlarının, teknolojik yeniliklerin, eğitilmiş işgücünün yetiştirilmesinde ve piyasanın beklentilerinin karşılanmasında giderek yoğunlaşan bir görev üstlenmektedir.

Gelecekte üniversitelerin bilim, öğretim ve girişimcilik olmak üzere özellikle üçlü bir temelde önem kazanacağı dolayısıyla üniversite eğitimi ile piyasanın beklentilerinin uyumlaştırılmasının kalkınmaya daha da yoğun katkı sağlayacağı kabul edilmektedir. 21. Yüzyılda değişen dünyaya ayak uydurmanın koşulunu sürekli öğrenmek olarak yorumlayan Patrick Dixon (Dixon,2010,s.60) gelecekte iletişimin öneminin daha da artacağını ve akademik kadronun sanayide deneyimli kişiler arasından seçilerek üniversite-piyasa bütünleşmesinin akademik eğitime yön vereceğini savunmaktadır. Bu açıdan ekonomik gelişmelerde toplumların itici gücü ve toplumların yansıması olarak kabul edilen üniversiteler özellikle gelişmiş ülkeler tarafından, piyasaların ve diğer paydaşların beklentileri yönünde yapılandırılmaktadır. Rosan, Ulusal Bilim Kurulu (National Science Institution) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde II. Dünya Savaşı'ndan günümüze gelişmenin yarısından fazlasının üniversiteler tarafından geliştirilen teknolojik yeniliklere bağlı olduğunun hesaplandığını vurgulamıştır(Rosan, 2002).

Ülkelerin rekabet güçleri ile üniversitelere verdikleri önem arasındaki paralel bağıntı da dikkat çekmektedir. Bu bağıntı, hükümetlerce meslek yüksekokullarına ayrı bir önem verilmesiyle güçlendirilmeye çalışılmaktadır.

1. YÖNTEM

Daha önce Trakya Üniversitesi bünyesinde olan Kırklareli Üniversitesi 29.05.2007 tarih ve 26536 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5662 sayılı Kanun ile kurulmuştur. Üniversite bugün 5 Fakültesi, 1 Sağlık Yüksekokulu, 7 Meslek Yüksekokulu, 1 Enstitü ve faaliyete geçme çalışmaları sürdürülen 1 Enstitü ile eğitim ve öğretim hizmeti vermektedir. Belirtilen fakülte ve meslek yüksekokullarında toplam 10000 öğrenci eğitim görmektedir. Üniversitemiz 100 öğretim üyesi, 150 öğretim elemanı, 250 idari personel ile hizmetlerini sürdürmektedir.

Babaeski Meslek Yüksekokulu'nda Büro Yönetimi ve Sekreterlik, Büro Yönetimi ve Sekreterlik (İÖ), Bankacılık ve Sigortacılık, Bankacılık ve Sigortacılık (İÖ), İşletme Yönetimi, İşletme Yönetimi (İÖ), Dış Ticaret ve Dış Ticaret(İÖ) Programları vardır. Okulumuzda 3 öğretim üyesi ve 14 öğretim elemanı ile eğitim öğretim faaliyetleri yürütülmektedir. Okulumuzun 2009-2010 öğretim yılında 932 öğrencisi bulunmaktadır.

Kırklareli Üniversitesi Babaeski Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören İşletme Programı, Büro Yönetimi ve Sekreterlik Programı, Bankacılık ve Sigortacılık Programı, Dış Ticaret Programı öğrencilerine 2009-2010 öğretim yılında anket uygulanarak elde edilen veriler SPSS 10 versiyonu ile değerlendirilmiştir. Ayrıca personele ilişkin veriler de Meslek Yüksekokulu Müdürlüğü'nden elde edilmiştir.

Anket sorularının hazırlanmasında öğrencilerle yapılan yüz yüze görüşmeler yol gösterici olmuştur. Bu çalışma aynı Meslek Yüksekokulu içinde 2008-2009 öğretim yılında da yapılmış olup, ilgili dönemler arasında bir karşılaştırma yapılması da hedeflenmiştir.

Bu çalışmada bir önceki döneme göre Meslek Yüksekokulu'nda II. Öğretimin açılması ve öğrenci sayısının, aynı zamanda personel sayısının artmasının karşılaştırma açısından avantaj sağlayacağı görüşü de etkili olmuştur.

Anket uygulaması sonrasında öğrenciler ile yapılan görüşmeler, öğrencilerin beklentilerini dile getirmek, kendileri ile ilgilenildiğini hissetmek, kısaca sorunlarına karşı duyarlı olunmasını istemek şeklinde genel bir tutum içinde oldukları aynı zamanda da bu konuda umutsuz oldukları ayrıca vurgulanmıştır.

2. KALKINMA, BÖLGESEL KALKINMA, ÜNİVERSİTE BAĞLANTISI

Kalkınma; üretim ve kişi başına ulusal gelirin arttırılmasıyla birlikte, ekonomik sosyokültürel yapının da değiştirilmesi anlamına gelmektedir. Bir başka ifadeyle kalkınma, bir ülkenin yapısal niteliklerinin olumlu yönde değişimidir(Tolunay ve Akyol, 2006, s.118). Bölgesel kalkınma; bir bölgenin veya yörenin refah seviyesindeki artış olarak tanımlanmaktadır(Çeken, 2008,s. 296).

Üniversitelerin buldukları bölgelere;

- Ekonomik alanda; bölgesel gelir, bölge ekonomisi ve işgücü hareketliliği sağlamak,
- Sosyal ve fiziksel altyapı alanında; konut, sağlık, iletişim, taşımacılık hizmetlerinin iyileşmesi,
- Yaşam kalitesinin yükselmesi; kültürel etkinliklerin artması,
- Demografik yapının iyileşmesi; eğitime katılma oranında artış, doğum ve ölüm oranlarında değişme, göçün azalması(Florax,1987,s.51-55)

şeklinde katkılar sağlayacağı beklentisi 1960'lardan sonra birçok Avrupa ülkesi tarafından genel kabul görmüştür.

2001 ve 2002 İlerleme Raporları'nda Türkiye'nin bölgesel farklılıklarla mücadelede uzun vadeli bir stratejisinin bulunmayışı ve var olan bölgesel politikaların Avrupa Birliği standartları ile uyumlu olmayışı eksiklik olarak belirtilmiştir. Altyapı farklılıklarının, özel sektör yatırımlarını teşvikin ve insan kaynaklarını geliştirmeye yönelik kamu yatırımlarının yetersizliği vurgulanmıştır. Türkiye, gerçekleştirdiği bir takım kurumsal ve yasal düzenlemeler ile Avrupa Birliği'nin bölgesel politika alanına uyum sağlamaya çalışmaktadır (Kayasü ve Yaşar, 2006,s.206).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Madde 130 ile "Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur. Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir. Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir."ifadesi ile yükseköğretime düzenleme getirmektedir.(TBMM, 2010,s.90-91)

Yükseköğretim sistemi toplumda hızla yükselen talebi karşılayamayınca, bu talebi karşılamak için yapılması gerekenler konusundaki çözüm önerileri genellikle üniversitelerden gelmemiştir. Üniversitelerin geliştirdiği öneriler, kapasite artışını sağlamaktan çok öğretim kalitesini geliştirme amacına odaklanmıştır. Oysa halkın artan yükseköğretim talebinin baskısını daha yakından hisseden siyasetçiler tamamen ters beklentiler içindedir. Bu durumda, kamuoyundan ve siyasi çevrelerden gelen talepler üzerine YÖK, çoğu kez üniversitelere emrivaki halinde gelişen ve yeterli kaynak artırımlarını içermeyen kapasite artım kararları almak zorunda kalmıştır. Üniversiteler de sonradan bu kararlara uyum sağlamak için çaba göstermişlerdir. Bu durumda üniversiteler çevrelerindeki özel hukuk hükümlerine tabi kuruluşlar ağını geliştirmişler, ikinci öğretim gibi yeni düzenlemelere gitmişlerdir.

Türkiye'de hükümetler sürekli olarak halktan gelen yükseköğretimde kapasite artırılması isteğinin baskısını

hissetmişlerdir. Bu isteği karşılamak büyük yatırımların yapılmasını gerektirdiğinden hükümetler büyük yatırımlara gitmeden kapasite artışını sağlayacak çözüm yolları arayışı içinde olmuşlar ve iki temel sonuca ulaşmışlardır. Bunlardan birincisi açıköğretimin geliştirilmesi olmuştur. Türkiye’de açıköğretim 1982 yılında Anadolu Üniversitesi’nde başlamıştır. Bu üniversitede açık öğretim sistemi rektörlüğe bağlı birimlerle Açıköğretim, İşletme ve İktisat Fakültelerinden oluşmaktadır. Açıköğretim Türkiye’deki yükseköğrenim öğrencilerinin % 35’i gibi çok yüksek bir oranına hizmet vermektedir. Dünya mega üniversiteleri arasında büyüklük bakımından üçüncü sırada yer almaktadır. Bulunan ikinci çözüm yolu “ikinci öğretim”i geliştirmek olmuştur. Bu yaklaşım, bir yükseköğretim sisteminin öğrenci kapasitesini artırarak yapılması gereken yatırımlardan tasarruf edilmesi esasına dayanmaktadır. Bir yükseköğretim faaliyeti iki bakımdan büyük yatırımların yapılmasını gerektirmektedir. Bunlardan birincisi yükseköğretimin gerektirdiği mekanları ve altyapıları gerçekleştirecek fiziki yatırımların gerçekleştirilmesi, ikincisi ise öğretim kadrosunun yetiştirilmesi, yani insan sermayesine yatırım yapılmasıdır. 1992 yılında çıkartılan “Yükseköğretim Kurumlarında İkili Öğretim Yapılması Hakkındaki 3843 Sayılı Yasa”yla var olan fizikî sermayenin ve bir ölçüde de olsa insan sermayesinin öğretimde daha etkin değerlendirilmesine gidilmiştir. Aynı fizikî altyapı ve mekan kullanılarak, normal örgün öğretim bittikten sonraki saatlerde ikinci öğretim yapılmakta ve öğretim mevcut öğretim kadroları tarafından ek ücret karşılığı gerçekleştirilmektedir. Fizikî yatırımların etkin kullanılması açısından çeşitli yararlar sağlayan bu uygulama, öğretim üyelerinin aşırı ders yükü taşımasına neden olmakta ve onların kendilerini yenilemelerini ve araştırma yapmalarını güçleştirerek, insan sermayesinin yanlış kullanılmasına neden olmaktadır (Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi, 2007,s.47-51) .

Üniversite eğitimini hükümetlerin siyasi yatırım olarak algılaması ve kişilerin yüksek öğretim taleplerinin artması meslek yüksekokullarına olan ilginin de artmasına neden olmaktadır.

3. MESLEK YÜKSEKOKULLARININ KALKINMADAKİ ROLÜ

Üniversiteler, piyasaların beklentilerini dinamik biçimde organize ederek, yarattığı kalifiye ve nitelikli nüfus ile küresel rekabet gücüne de katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak kalifiye, nitelikli nüfusun az gelişmiş ve gelişmiş ülke ayrımlarında belirleyici etkenlerin en önemlisi olduğu gerçeği açıkça ortaya konmaktadır.

Bölgesel kalkınma için;

- Yerel dinamiklerin belirlenmesi ve üstünlüklerin öne çıkarılması,
- Belirlenen bu önceliklere göre yerel aktörlerin katılımının sağlanması,
- Sektörel analizlerin yapılması,
- Üniversite eğitiminin piyasanın ve yerel ekonomilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik düzenlenmesi büyük önem kazanmaktadır.

Sağladıkları tüm bu katkılar ile üniversite eğitiminin yaygınlaşmasını sağlayan meslek yüksekokulları kalkınmada itici güç olmaktadır.

Tablo: 1 Yüksek Öğretim Süreci

GİRDİLER	SÜREÇ	ÇIKTILAR
* Özel sektörün beklentileri * Kamu sektörünün beklentileri * Öğrencinin beklentileri	*Program seçimi *Program içerikleri *Yüksek öğretim	*Nitelikli meslek elemanları *Nitelikli nüfus *Verimlilik artışı

Meslek yüksekokulu eğitimi süreç olarak değerlendirildiğinde girdileri tarafların beklentileri doğrultusunda değerlendirilerek, kalkınmayı destekleyen çıktılardan elde edilmesine katkı sağlamaktadır. Meslek yüksekokulları yerel ekonomilere yakın olmanın avantajını kullanarak, bölgesel yeniliklere de öncülük etmektedir. Bu sürecin doğru yönetilmesi mesleki eğitimin yanında katma değeri yüksek, uluslararası pazarda rekabet avantajı sağlayacak alanlarda daha nitelikli üretim yapacak nitelikli meslek elemanlarının yetişmesini sağlayacaktır.

Bölgesel kalkınma, kalkınma sürecinin önemli bir aşaması olarak ele alınmakta, üniversiteler ve meslek yüksekokulları kalkınmanın tabanının oluşturulmasında hükümetler tarafından da önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Klasik işlevleri yanında üniversiteler yarattıkları sosyo-ekonomik etkilerle uzun dönemde kalkınmanın sürdürülebilirliğine de olumlu katkı sağlamaktadır.

Üniversiteler bilimsel bilgiyi esas almıştır. Bilginin araştırılması, sunulması (dersler, v.b.) ve yayılması yüksek öğretim kurumlarının en temel işlevi olarak kabul edilmektedir. Üniversiteler bilimsel bilginin yaygınlaşması ile bilgi kirliliğine neden olan yanlış bilgilerin dağılımına da büyük ölçüde engel olmaktadır.

Üniversiteler kuruldukları bölgelerde beklenen doğrudan etkilerin ötesinde, dolaylı birçok etkiye de kaynak olmaktadır.

Tablo: 2 Yükseköğretimin Ekonomik Kalkınma Sürecine Sağladığı Katkılar

YÜKSEK ÖĞRETİM	EKONOMİK KATKI
	<p>I-STATİK KATKI</p> <ul style="list-style-type: none"> • İstihdam yaratma <ul style="list-style-type: none"> -Dolaysız olarak; üniversitenin yarattığı istihdam -Dolaylı olarak; üniversitelere ilişkin faaliyetlerle yaratılan istihdam • Nitelikli nüfus: Artan verimlilik, artan demokratik katılım • Harcamaların gelir yaratma etkisi <ul style="list-style-type: none"> -Dolaysız olarak üniversite birimlerinin cari harcamaları, -Dolaylı olarak ; öğrenci harcamalarının yerel ekonomide yarattığı gelir arttırıcı etki, artan vergi ödemeleri ile kamu gelirine katkı <p>II-DİNAMİK KATKI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Üniversite-özel sektör işbirliği ve koordinasyonu ile piyasa etkinliğine katkı sağlanması • Teknolojik gelişme, yeni ürün geliştirme, yeni endüstrilerin oluşumu: Örneğin Stanford Üniversitesi tarafından kurulan Silikon Vadisi <p>III-UYARILMIŞ KATKI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Artan harcamaların yatırımları uyarması • Pazar ihtiyaçlarının yeniden ve sürekli olarak değerlendirilmesi
	SOSYAL KATKI
	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitime katılma oranının artması, nitelikli nüfus yaratma ve göçlerin azalması • Bilimsel bilginin yaygınlaşması • Kurumlararası işbirliği ve dayanışma • Kültür alışverişi, açıklık, güven ortamında entelektüel gelişim • Kalkınmanın sürdürülebilirlik kazanması • Yaşam kalitesinin artması • Sağlık, iletişim, ulaşım gibi alanlarda öncelikle iyileşmelerin sağlanması • Sürekli gelişip, değişen esnek organizasyonların kurulması

John Han Kim, Kore için yaptığı bir çalışmada (Kim,2008,s.7) üniversitelerin bölgesel ekonomiye etkilerinin üniversite faktörlerinden(tanıtım ve sağlanan imkanlar), bölgesel faktörlerden (kültürel ve endüstri altyapısı), çevresel faktörlerden (ekonomik-politik çevre ve hükümet politikaları) ve ortak faktörlerden (tarihsel gelişim) etkilenecek şekilde şekillendiğini ifade etmiştir.

Üniversitelerin örgütsel imajları; isimlerinin bilinirliği, akademik yönleri, spor ve sosyal olanakları, fiziksel çevreleri üniversitelere olan talebi arttırmaktadır. Bu yüzden meslek yüksekokulları kalkınma sürecinde beklenen katkıları hedeflenen seviyelerde sağlamak için koşullarının iyileştirilmesi ve daha çekici hale ulaşmaları için desteklenmeye de ihtiyaç duymaktadır. Yerel yöneticilerin meslek yüksekokullarına yönelik hizmetlerini arttırması, finansal ihtiyaçların giderilmesi gibi destekler yükseköğretimi daha cazip hale getirecektir.

OECD tarafından yapılan bir çalışmada elde edilen bulgulara göre, ağırlıklı olarak yüksek öğretime yatırım yapan ülkelerin, ekonomik ve sosyal bakımdan fayda elde ettiği kabul edilmektedir. Örneğin OECD ülkelerinde yüksek vasıflara ulaşmak için harcanan her doların, ekonomik büyüme yoluyla önemli bir geri dönüşüm sağladığı kabul görmektedir. Bu yatırım, sadece daha üst eğitim fırsatlarından yararlananlar değil, toplumun tamamı için fayda sağlamaktadır. Vatandaşlarına eğitim için ek 1 yıl sağlayan ülkeler, zaman içinde üretkenliklerini arttırabilir ve ekonomik çıktılarını % 3-6'yı aşacak oranda yükseltebilirler (Yao, 2000,s.43).

20. yüzyılın ikinci yarısında üniversiteler elitist olmaktan çıkıp, daha geniş kitlelere ulaşmıştır. Bu süreçte yükseköğretim sistemi değişen koşullara göre yeni düzenlemelere tabii olmaktadır. Yükseköğretimde öğrenim çıktıları ile oluşturulan bir örgüt olan, "Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (YYÇ)" de bu amaçla, yükseköğretimde kurumsal, ulusal ve uluslararası ölçeklerde güçlü, dinamik, uyumlu, saydam ve rekabet gücü yüksek bir sistemi oluşturmayı hedeflemektedir.

Yeterlilikler Çerçeveleri ile eğitimin her kademesi sonunda bireyin, ulaştığı bilgi, beceri ve yetkinlikler düzeyinin, sanatta, bilimde ve teknolojiye bilimsel saygınlık temelinde sürdürülebilir biçimde üretebilmesi, ürettiğini dağıtabilmesi, kullanabilmesi ve

bunlar için gerekli donanımlara daha etkin bir biçimde sahip olması hedeflenmektedir.

Tanımlanan yeterliliğe sahip olmaya hak kazanan bireyin, demokratik toplumlarda aktif yurttaş olarak yerini alması ve yeterliliğin tanımlandığı meslekler için ulusal ve uluslararası ölçekte yarışabilecek donanıma sahip olması temel gerekliliktir. Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi, aynı zamanda yükseköğretim sisteminde; sanatın, bilimin ve teknolojinin hızlı değişimine ayak uydurabilmek, öğrencilerin yükseköğretime girişte tercihlerini daha bilinçli yapabilmeleri ve verilen diplomaların/derecelerin ulusal ve uluslararası düzeyde kamu ya da özel bütün işverenler tarafından daha kolay değerlendirilebilmesini sağlamak için tasarlanmaktadır (Oktik,2007,s.3-4).

Üniversitelerin bölgesel kalkınmaya etkileri bugüne kadar yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak harcamalar ve istihdam etkisi gibi ekonomik boyutlarıyla ele alınmıştır. Üniversitelerin şehir ile etkileşim ve şehrin ilgili aktörleriyle diyalog ve strateji oluşturma yönleri literatürde genellikle ihmal edilmiş ya da yeterli önemi görmemiştir(Anasam, 2008;3).

Avustralya bölgesel kalkınma kuruluşları tarafından oluşturulan Hunter Bölgesel Kalkınma Organizasyonu (HURDO-2002) tarafından geliştirilen strateji;

- Ortaklık ve geniş kapsamlı ağlara yer veren sınai kalkınma için işbirlikçi yaklaşımın teşvik edilmesi,
- Bölgenin sosyal yapısını güçlendirmek,
- Toplumun ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerinin dayanışmasını sağlamak,
- Doğal ve inşa edilmiş yapının korunmasını sağlamak,
- Yerel liderler ve girişimcilerin ortaya çıkmasını kolaylaştırmak şeklinde ifade edilen stratejileri ile meslek yüksekokulları için de yol gösterici ilkeler olarak kabul edilmelidir.

4. BULGULAR

Anket Kırklareli Üniversitesi Babaeski Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrencilere uygulanmış, toplam 488 öğrenci ankete cevap vermiştir.

Tablo: 3 Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Demografik Değişkenler	Kategori	N	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	196	40,2
	Bayan	289	59,2
	Cevaplanmayan	3	0,6
	Toplam	488	100
Yaş	15-20	273	55,9
	21-25	205	42
	26-30	4	0,8
	31 ve üstü	2	0,4
	Cevaplanmayan	4	0,8
	Toplam	488	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi ankete cevap veren öğrencilerin %59,2’si kız , % 40,2’si erkek olup, öğrencilerin yaş dağılımı ağırlıklı olarak %55,9 oranında 15-20, %42 oranında 21-25 aralığında yer almaktadır.

Tablo 2’de görüldüğü gibi ankette ailelerinin ikamet ettikleri bölgeler sorulduğunda verilen cevaplara göre: Marmara bölgesi %72,5’lik oranla ilk sırada yer almaktadır. Bu durumda önemli ölçüde Babaeski Meslek Yüksekokulu’nun da Marmara Bölgesi içinde yer alması, yakınlık etkili olmuştur. Bölge içindeki dağılıma göre öğrenci ailelerinin %37,5 oranında illerde, %29,5 oranında ilçelerde, %5,5 oranında köylerde ikamet ettikleri belirtilmiştir. Öğrencilerin geldikleri diğer bölgeler sırasıyla %5,9 Karadeniz Bölgesi; %3,1 il, %1,8 ilçe, %1 köy olarak ifade edilmiştir. Üçüncü ve dördüncü olarak sırasıyla Akdeniz ve İç Anadolu Bölgeleri yer almıştır. Akdeniz Bölgesinde ailelerin % 2,5’inin illerde, %2,9’unun ilçelerde ve %0,9’unun köylerde ikamet ettiği belirtilmiştir. İç Anadolu Bölgesi’nde ise ikamet durumu sırasıyla %3,5 il, %1,8 ilçe şeklinde ifade edilmiştir. Doğu Anadolu Bölgesi’nde ikamet edenlerin oranı %3,4 olarak; %2 il, %1 ilçe ve %0,4 köy şeklinde belirlenmiştir. Uzak olmasına rağmen %2,6 oranında Güneydoğu Bölgesi’nden öğrenci de Babaeski Meslek Yüksekokulu’nu tercih etmiştir. Güneydoğu Bölgesi’nde ikamet eden ailelerin %1,2’si illerde, %1’i ilçelerde, %0,4’ü de köyde ikamet etmektedir. Son olarak öğrencilerin %3’ü Ege Bölgesi’nde ikamet ettiklerini belirtmişlerdir. En az öğrencinin geldiği bölge olan Ege Bölgesi’nde aileler %2 illerde,%1 oranında ilçelerde ikamet etmektedir. Ailesi

yurt dışında ikamet eden yalnız 1 öğrencinin dışında, öğrencilerin Türkiye'nin her bölgesinden geldiklerini söylemek mümkündür. Bu verilere göre öğrenci ailelerinin %50,8'i il merkezlerinde, %39'u ilçelerde ikamet ederken sadece %8,2'si köylerde ikamet etmektedir. Dolayısıyla bu veriler yükseköğretime talep ile kentleşme arasında bir bağıntı olarak da yorumlanabilir.

Tablo: 4 Öğrencilerin Daimi İkamet Yerleri(%)

BÖLGE	İL	İLÇE	KÖY
Marmara	37,5	29,5	5,5
Ege	2	1	-
Akdeniz	2,5	2,9	0,9
Karadeniz	3,1	1,8	1
İç Anadolu	3,5	1,8	-
Doğu Anadolu	2	1	0,4
Güney	1,2	1	0,4
DoğuAnadolu	50,8	39	8,2
Toplam			

Ankete cevap veren öğrencilerin %65'i I. öğretim, %34,2'si II. öğretim öğrencisidir(4 cevap vermeyen). Aynı zamanda öğrencilerin %79,3'ü(387 öğrenci) geldikleri il veya ilçede bir meslek yüksekokulu olduğunu, %16,8'i (82 öğrenci) ise bir meslek yüksekokulu bulunmadığını belirtmiştir. 18 öğrencinin cevap vermediği bu soru, öğrencilerin yükseköğretim sürecinde ailelerinden ayrı yaşamayı özellikle tercih ettiklerini de ortaya koymaktadır. Öğrencilerin ilk zamanlarda yaşadıkları zorluklara çözüm bularak, sonraki dönemlerde yaşadıkları deneyimlerden memnun oldukları, kendilerine önemli tecrübeler kazandıran bir süreç olarak yorumladıkları genel olarak ulaşılan ortak bir sonuç şeklinde yorumlanabilir. Buna karşılık yükseköğretim için Babaeski Meslek Yüksekokulu'na gelen öğrenciler içinde aileleri ile beraber bu süreci geçirmeyi seçen öğrenciler de olmaktadır.

Tablo: 5 Babaeski’de Kimlerle Birlikte Kalıyorsunuz?

Kategori	N	%
Ailem ile	30	6,1
Arkadaşlarımla	414	84,8
Akrabalarımın yanında	10	2
Yalnız	12	2,5
Cevaplanmayan	22	4,5
Toplam	488	100

Babaeski Meslek Yüksekokulu 2009-2010 öğretim yılına girerken yeni programlar ve II. Öğretim açmış dolayısıyla öğrenci sayısında önemli bir artış yaşamıştır. Ancak ilçeye gelecek öğrencilerin barınma ihtiyaçları konusunda ek bir gelişme kaydedilememiştir. Aksine ilçede bir önceki dönemde faaliyet gösteren tek kız öğrenci yurdu da yasal gerekçeler ile kapatılmıştır. Öğrenciler bu durumda ilçede ev kiralamak yolu ile barınma ihtiyaçlarını karşılama yoluna gitmektedirler. Tablo 4 ‘te görüldüğü gibi %84,2 gibi oldukça yüksek bir oranda önem kazanan ev kiralama alternatifsizlikten kaynaklanmakta; öğrencilerin kiralık evlere artan talebi, ev sahiplerinin kiralari arttırmasıyla sonuçlanmaktadır. Öğrenci yurdu olmadığı gibi ilçe otel, misafirhane gibi imkânlar yönünden de öğrenci talebine cevap verememektedir.

Tablo: 6 Babaeski’de Nerede İkamet Ediyorsunuz?

Kategori	N	%
Kiralık ev	411	84,2
Otel	2	0,4
Diğer	63	12,9
Cevaplanmayan	12	2,5
Toplam	488	100

Yüksek öğretim öğrencileri üniversite öğretimine başlarken sosyo-kültürel olarak beklentiler de taşımaktadırlar. Bu beklentileri hem okul içinde gerçekleştirilebilecek akademik faaliyetler, sportif ve kültürel aktivitelerle, hem de il/ilçenin sahip olduğu olanaklarla karşılamak öğrenciler için büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin %94,3’ü (460 öğrenci) ilçedeki sosyal etkinlikleri yetersiz bulurken, sadece 15 öğrenci %3,1’i yeterli bulduğunu belirtmiştir (13 cevap vermeyen). Tablo 5’teki veriler dikkate alındığında öğrenciler boş vakitlerini en çok evde geçirdiklerini, %34,6 oranında sosyal imkanların yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Diğer taraftan

öğrenciler nadiren ilçedeki cafe, bar ve internet cafelere gittiklerini ya da çevre il /ilçeleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Ancak öğrenciler açısından ilçede olmayan sosyal olanaklar için başka il/ilçeye gitmenin maliyeti de önem taşımaktadır.

Tablo: 7 Boş Vakitlerinizi En Çok Nerede Geçiriyorsunuz?

Kategori	N	%
Cafe	23	4,7
Bar	14	2,9
Ev	242	49,6
Çevre il/ilçe	20	4,1
İnternet Cafe	13	2,7
Sosyal imkânlar yetersiz	169	34,6
Cevaplanmayan	7	1,4
Toplam	488	100

Öğrencilerin Babaeski’de eksikliğini en çok hissettikleri noksanlık tablo 6’da görüldüğü gibi %49,2 oranında sinema olarak belirtilmiştir. Ardından eksikliği hissedilen %31,4 oranında alışveriş merkezi, %6,6 kütüphane, %4,9 spor tesisi olarak belirtilmiştir.

Tablo: 8 Babaeski’de Yokluğunu Hissettiğiniz En Önemli Noksanlık Nedir?

Kategori	N	%
Alışveriş merkezi	153	31,4
Spor tesisi	24	4,9
Kütüphane	32	6,6
Sinema	240	49,2
Diğer	26	5,3
Cevaplanmayan	13	2,7
Toplam	488	100

Açıkça görülmektedir ki yüksek öğretim öğrencisi yüksek öğretimi öğretim-yerleşim alanının fiziksel olanakları ve zengin bir sosyo-kültürel çevre olarak algılamaktadır. Bu olanakların öğrencilerin kullanımına sunulması bireylerin motivasyonunu sağlamak yanında kişisel gelişimlerini de önemli ölçüde destekleyecektir. Yerleşim alanlarında yaşanan sosyo-kültürel aktiviteler kültürel zenginliğe, entelektüel birikime de önemli katkılar sağlayacaktır.

Tablo: 9 İlgili Dönemde Babaeski'de Yapılan Aylık Toplam Harcamalar

	1. Öğretim (TL)	2. Öğretim (TL)
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de şehir içi ulaşım için yaptığınız aylık toplam harcama	21501,00	11710,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de şehirlerarası ulaşım için yaptığınız aylık toplam harcama	26404,00	13840,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de barınma için yaptığınız aylık toplam harcama	61599,00	36355,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de ısınma için yaptığınız aylık toplam harcama	25974,00	14941,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de elektrik, su, gaz ve iletişim için yaptığınız aylık toplam harcama	24482,00	16643,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de kırtasiye için yaptığınız aylık toplam harcama	17778,00	9783,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de kitap için yaptığınız aylık toplam harcama	9052,00	5027,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de dergi için yaptığınız aylık toplam harcama	803,00	340,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de fotokopi için yaptığınız aylık toplam harcama	4472,00	1789,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de defter, kalem, silgi için yaptığınız aylık toplam harcama	2615,00	1473,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de diğer kırtasiye malzemeleri yaptığınız aylık toplam harcama	846,00	1214,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de giyim için yaptığınız aylık toplam harcama	10230,00	5445,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de yiyecek- içecek için yaptığınız aylık toplam harcama	34779,00	18645,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de üniversite kantini için yaptığınız aylık toplam harcama	12761,00	5991,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de üniversite yemekhanesi için yaptığınız aylık toplam harcama	6666,00	2142,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de dışarıda yemek için yaptığınız aylık toplam harcama	15847,00	10872,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de eğlence aktiviteleri için yaptığınız aylık toplam harcama	11144,00	5425,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de cafe için yaptığınız aylık toplam harcama	3611,00	1247,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de bar için yaptığınız aylık toplam harcama	2295,00	1633,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de internet cafe için yaptığınız aylık toplam harcama	2807,00	1950,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de diğer eğlence aktiviteleri için yaptığınız aylık toplam harcama	2524,00	900,00
2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Babaeski'de yaptığınız aylık toplam harcama	146097,00	78649,00
Toplam Öğrenci Sayısı	320	168

Tablo 7’de düzenlenen verilere göre meslek yüksekokulu öğrencileri en çok barınma olmak üzere barınma, şehir içi, şehirlerarası ulaşım, yiyecek, içecek, okul kantini, kırtasiye gibi birçok alanda harcama yapmaktalar. Gündüz ve gece öğretim öğrencileri arasında harcama farkı olabileceği düşüncesi ile 1. ve 2. öğretim öğrencileri ayrılarak öğrenci başına aylık ortalama harcamalar hesaplanmıştır. Ankete cevap veren 320 1. öğretim öğrencisinin toplam olarak aylık 146.097 TL, ortalama olarak ise 456,55TL. harcadığı; 168 2. öğretim öğrencisinin ise toplam olarak 78.649 TL öğrenci başına ortalama olarak ise 468,14 TL. harcama yaptığı hesaplanmıştır. Ancak yapılan hesaplamalar sonucunda 1. ve 2. öğretim öğrencileri arasında olabileceği varsayılan harcama farkı 11,59 TL olarak oldukça küçük bir fark bulunmuştur. Ankete cevap veren 488 öğrenciden elde edilen verilere göre Babaeski Meslek Yüksekokulu öğrencileri aylık olarak toplam 224.746 TL harcama yapmaktadır. Bu harcamalar yaklaşık olarak 10 ay süresince Babaeski ekonomisinde gelir akımına neden olmaktadır. Bu da Babaeski ilçesi için yaklaşık olarak 2.247.460 TL’lik yıllık gelir anlamı taşımaktadır.2008-2009 eğitim öğretim yılında aynı birimde yapılan çalışma ile 404 öğrenciye yapılan anket sonucunda da öğrencilerin aylık toplam 221,000 TL harcama yaptıkları ortaya çıkmıştır.

Babaeski Meslek Yüksekokulu personele maaş ödemesi olarak aylık 35.380 TL., ders dönemi süresince aylık ortalama 5.200 TL ödeme yapmaktadır. Yıllık olarak cari harcamalar(kırtasiye, odun, kömür, temizlik, v.b.) ise 68.500 TL düzeyinde gerçekleşmektedir.

SONUÇ

Bilgiye dayalı bir ekonomide çalışanlarının iyi yetiştirilmesine ek olarak kurumları ve işi yönetecek; dolayısıyla küresel ekonomide rekabet üstünlüğü sağlayacak, yüksek nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi gerekir. Yönetim kapasitesinin yeterince geliştirilmediği ülkelerde sermaye ve emek, küresel ekonomide başka coğrafyalara doğru yönelmektedir. Bu nedenle, yaşam boyu istihdam edilebilirlik becerilerinin geliştirilmesi yanında, eğitimin aynı zamanda bu becerilere sahip işgücünün verimli bir şekilde örgütlenmesi ve çalışmasını sağlayacak yönetim kapasitesini de geliştirmesi ekonomik kalkınma açısından bir zorunluluktur. Eğitimin her tür ve düzeyinde kazandırılan becerilerin ekonomik ve toplumsal kalkınma ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Bu ilişkilendirme yapılmadan gerçekleştirilecek nicel gelişmeler, ekonomik kalkınmayı desteklemede yetersiz kalacaktır. Okullarımız gençleri küresel ekonomi ve gelecek için çok daha iyi hazırlayacak kurumlar haline

getirilebilir. Türkiye'nin hedefi, gençlerini bilgi ve beceri açısından rekabete dayalı dünya ekonomisinin çarkları arasında başarılı olabilecek şekilde yetiştirmek olmalıdır.

Küresel ekonomide rekabet üstünlüğünü sağlamak ve sürdürebilmek, üniversite öncesi eğitimde erişim, eşitlik ve kalitenin sağlanması kadar, üniversite eğitiminde ve lisansüstü eğitimde ileri düzeyde bilgi ve teknolojiyi kullanabilen ve üretebilen bireylerin yetiştirilmesi ile gerçekleştirilebilir. Orta vadede Türk eğitim sisteminin ekonomi ile yeterince ilişkilendirilememesi, uzun vadede küresel ekonomide rekabet üstünlüğünün sağlanamaması ya da kaybedilmesi anlamına gelmektedir. Türk toplumunun geleceği açısından bunun sonucu yokluk, yoksulluk ve uluslararası alanda saygın bir yere sahip olamamaktır. Bu nedenle eğitime yatırım ve Türk eğitim sisteminin geliştirilmesi, kesinlikle günlük politik sorunların ve söylemlerin dışında tutulmalıdır. Bu bağlamda, kamu ve özel sektörler ile sivil toplum kapsamlı bir reform hareketi hep birlikte planlanmalı ve hayata geçirilmelidir.

KAYNAKÇA

- TOLUNAY**, Ahmet ve **AKYOL**, Ayhan (2006). “ *Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar* ”, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri:A, Sayı:2, ss: 116-127
- ANASAM** (2008). “ *Anadolu Üniversitesi'nin Şehre Katkısı ve Eskişehir'in Üniversite'yi Algılayışı* ”, <http://anasam.anadolu.edu.tr/aukatki.html> (Erişim:25.12.2009)
- BEER**, A. ve **MAUDE**, A. (2002). Local and Regional Economic Development Agencies in Australia, Report prepared for the Local Government. Association of South Australia, Flinders University, May, p.14.
- DIXON**, P. (2010), Gelecek 100 Yıl, 21. Yüzyıl Öngörüler, 2.B., Neden Kitap Yayıncılık, İstanbul.
- FLORAX**, R.J. (1987), “ *The Regional Economic Role of Universities: The Dark Side of Universities* ”, Twente University, CHEPS, Netherland, pp.51-55.
- Hunter Regional Development Organisation** (2002), Hunter Advantage The Hunter Regional economic Development Strategy 2000-2002.<http://www.hedc.nsw.gov.au/hurdo>(Erişim:27.02.2009).
- ÇEKEN**, Hüseyin (2008).” *Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme* “, Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, ss: 293-306
- KAYASÜ**, S. Ve **YAŞAR**, S. (2006). “ *Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Kalkınma Politikaları: Yasal ve Kurumsal Dönüşümler* ”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 7-8 Eylül 2006, Ankara, s.199.
- KIM**, J.H. (2008), “ *The Role of Universities in The Regional economic Development in Korea* ”, University of Oregon.
- OKTİK**, Ş. (2007). Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi, Haziran
- NEULANDS**, D. (2003), “ *The Role of Universities in Learning Regions* ”, ERSA Congress, University of Jyväskylä, Finland (27-30 August), pp.1-20.
- ROSAN**, R.M., The Key role of Universities in Our Nation's Economic Growth and Urban Revitalization, http://www.icfconsulting.com/Markets/community_development/docfiles/role-universities (Erişim:05.06.2009)

- TBMM** (2010). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Eylül 2010, Ankara
- VAN BOOKEL**, G. ve **VAN LOGTESTIJN**, M. (2002), "*Applying the Comprehensive LED Approach: The Case of Mozambique*", Cooperative branch- International labour Office, Geneva, Switzerland.
- YAO**, Xianbin, (2008). "*Education and Skills: Strategies for Accelerated Development in Asia and Pasific*", Asian Development Bank, OECD.
- YÜKSEKÖĞRETİM KURULU** (2007). Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi, Şubat, Ankara, ss.47-5